

Asia: VN/238/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi elatustukilain, lapsen elatuksesta annetun lain sekä tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Elatustukilaki

Ovatko elatustukilain 11–12 §:t perusteluineen selkeät?

Kyllä

Onko elatustukilain 13 a §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Kyllä, pääosin.

Elatusvelvollisen oma-aloitteinen toimintavelvollisuus kirjattuna lakiin on erittäin kannatettavaa.

Epäselvää on kuitenkin se, syntyykö velvollisuuden rikkomisesta seuraamuksia. Mikäli sanktioita ei seuraa, heikentäne se asian toteutumista käytännössä.

Perusteluja tulisi tarkentaa sen osalta, tarkoitetaanko elatusvelvollisella molempia vanhempia vai vain elatusavun maksajaa.

Onko elatustukilain 34 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Kyllä

Onko elatustukilain 36 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Kyllä. Lakiehdotuksen mukaan Kela tulee jatkossa luovuttamaan hyvinvointialueelle välttämättömät tulotiedot. Tämä muutos on kannatettava ja tulee sujuvoittamaan elatusasioiden hoitoa. Huomionarvoista on, että vanhemmat asioivat lastenvalvojan luona vapaaehtoisesti ja heillä on sopimusvapaus. Mikäli vanhemmat eivät lastenvalvojan kutsusta huolimatta suostu asioimaan palvelussa tarkistamassa elatuskykyään, lastenvalvoja laittaa asian kanteena vireille käräjäoikeuteen. Käytäntö muuttaa lastenvalvojan työtä siten, että lain voimaantulon jälkeen lastenvalvoja on tapaamiseen kutsuva/velvoittava viranomainen, jolloin palveluun (asiakkuuteen) tulo ei ole vapaaehtoista. Tämä tulee jatkossa muuttamaan ja lisäämään lastenvalvojan työtä ja sen kautta

hyvinvointialueen kustannuksia. Kuinka sitkeästi vanhempia tavoitellaan, sitä ei ole esityksessä määritelty. Kutsuntayrityksiin ja mahdollisesti käyttämättömiin asiakasaikoihin menee lastenvalvojatöiden resurssia. Käyttämättömät ajat lastenvalvojal palveluissa ovat jo ennestään merkittävä ongelma.

Laki lapsen elatuksesta

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 8 d §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Kyllä. Tällä hetkellä lastenvalvoja tarkistaa vanhempien tulo- ja etuustietoja vanhempien tapaamisen aikana ja vanhempien suostumuksella. Mikäli vanhempien tulo- ja etuustietoja tarkistetaan etukäteen, vanhempia tulee informoida asiasta. Muutos vaatii hyvää tiedottamista kuntalaisille. Huolta aiheuttaa se, kuinka moni asiakas on valmis sopimaan asioista, jos tiedot on katsottu ilman lupaa?

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 13 a §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Kyllä, osittain. Lapsen vanhempi on voinut nostaa kanteen elatusavun tarkistamiseksi ja muuttamiseksi, mikäli elatusvelvollinen ei ole suostunut elatusavun tarkistamiseen lastenvalvojan luona. Lakimuutos esittää, että jatkossa lastenvalvoja olisi kanteen nostaja tilanteessa, kun elatusapua tulee tarkistaa. Kanteen nostaminen ei voi pelkästään perustua taloudellisiin perusteisiin, vaan asiaa pitäisi saada selvitettyä laajemmin yhteistyössä vanhempien kanssa. Tämä on välttämätöntä elatuskyvyn arvioimiseksi riittävällä tavalla ja olisi linjassa suhteessa lastenvalvojan rooliin, jossa korostuu sopimuksellisten asioiden

edistäminen. Lain kohta koskee myös lasta, joka asuu muualla kuin oman vanhempansa kanssa. Nämä muutokset muuttavat osaltaan lastenvalvojan työtä ja työmäärä lisääntyy. Kanneoikeuden laajempi käyttöönotto edellyttää kansallista ohjeistusta ja lisäkoulutusta lastenvalvojille.

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 13 b §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Kyllä, osittain. Esitystä tulisi selkiyttää siten, että siinä korostettaisiin molempien elatusvelvollisten kanssa työskentelyä kokonaistilanteen arvioimiseksi riittävällä tavalla. Lastenvalvojan rooli tulisi olla kanneoikeuden osalta myös toissijainen vanhempiin nähden.

Jos lakia tulkitaan niin, että elatusasia aloittaa sosiaalihuollon asiakkuuden, jääkö osa vanhemmista tulematta sen vuoksi, etteivät asiakkuutta halua. Mitä asiakkuus käytännössä lastenvalvojan palveluissa tarkoittaa jatkossa, sitä ei ole tarkemmin määritelty esityksessä. (Entä miten ne työntekijät, jotka eivät ole sosiaalihuollon ammattihenkilöitä, esim. juristit.)

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 17 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Kyllä. Samanlaiset lomakkeet edistävät hyvinvointialueiden yhdenvertaisia toimintatapoja.

Lapsen elatuksesta annetun lain mukaan elatusavun suuruus määritellään lapsen yksilöllisen elatuksen tarpeen perusteella, mutta vanhemmat vastaavat lapsensa elatuksesta kykynsä mukaan. Hallituksen esitykseen liittyvän palautteen ohella palautetta toivotaan myös kysymykseen siitä, tulisiko säätää vanhempien vahvemmassa velvoitteesta arvioida lapsen elatuksen tarvetta ja omaa elatuskykyään säännöllisesti, sekä, tähän liittyen, vanhemman velvollisuudesta ryhtyä toimiin elatusavun määrän tarkistamiseksi, jos tarve tarkistamiseen ilmenee. Jos kyllä, niin miten asiasta tulisi säätää?

Laki lapsen elatuksesta annetun lain mukaan elatusavun suuruus määritellään lapsen yksilöllisen elatustarpeen perusteella, mutta vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta kykynsä mukaan, Hallituksen esitykseen liittyvän palautteen ohella palautetta toivotaan myös kysymykseen siitä, tulisiko säätää vanhempien vahvemmassa velvoitteesta arvioida lapsen elatuksen tarvetta ja omaa elatuskykyään säännöllisesti, sekä, tähän liittyen, vanhemman velvollisuudesta ryhtyä toimiin elatusavun määrän tarkistamiseksi, jos tarve tarkistamiseen ilmenee. Jos kyllä, niin miten asiasta tulisi säätää?

Vanhemman elatuskyky ei ole pelkästään tulo- ja menotietoihin perustuva laskennallinen tulos. Lastenvalvojalla on oikeus käyttää harkintaa elatusavun määrittämiseksi ottamalla huomioon elatusvelvollisen kokonaistilanteen.

Eli mitä tarkoittaa käytännössä, jos Kela pyytää tarkistamaan elatusvelvollisen elatuskyvyn ja lastenvalvoja harkitsee, että elatusavun muuttaminen ei ole kohtuullista. Antaako lastenvalvoja Kelalle erillisen selvityksen päätöksestään olla muuttamatta elatusapua ?

Kirjausta säännöllisestä tarkastamisvelvollisuudesta tulisi tarkentaa. Elatussopimuslomakkeisiin tarvitaan ohjeistukset vanhempien tarkastamisvelvoitteeseen liittyen.

Esitys herättää huolen myös nykyisten resurssien riittävydestä, mikäli elatussopimuksia aletaan tarkistamaan nykyistä useammin lastenvalvojien luona. Se merkitsee paineita lisätä resursseja lastenvalvojapalveluihin, kun palvelut ovat jo nyt ajoittain hyvin ruuhkautuneita.

Tulotietojärjestelmästä annettu laki

Onko tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

Kyllä. Lastenvalvojilla on tällä hetkellä mahdollisuus tarkastella vanhempien tulotietoja tulorekisteristä. Tarkistaminen tehdään vanhempien luvalla asiakasvastaanotolla. Tai, jos lupaa ei anneta, vanhempien on toimitettava uudet tai tarkennetut tulotietonsa.

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne esityksen vaikutusarvioinneista.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue pitää uudistusta kokonaisuutena tarpeellisena ja kannatettavana. Se vahvistaa vanhemman vastuuta lapsen elatuksesta ja toimintavelvoitetta siihen liittyen. Uudistuksen voi arvioida myös lapsen elatuksen turvaamista.

Lain nopea voimaantulo on huolestuttavaa, miten ehditään valmistautua tehtäväkuvien muutoksiin ja kouluttautua riittävästi. Lakimuutos tuo painetta resursseihin ja kustannukset hyvinvointialueella kasvavat. Tämän myötä myös asiakaspaine tulee kasvamaan. Riittävien resurssien ohella uudistus tulee lisäämään panostuksia henkilöstön osaamisen vahvistamiseen. Kansallista ohjausta ja ohjeistuksia tarvitaan myös uudistuksen toteuttamiseksi

Onko teillä täydennettävää esityksen nykytilan kuvaukseen tai muuhun tekstiin?

-

Muut kommentit koskien esitystä.

Uudistuksen toimeenpanon seuranta on olennaista. Seurannassa on hyvä arvioida myös eri toimijoiden välistä työnjakoa ja sen kehittämistarpeita. Seurantaan tarvitaan myös eri ministeriöiden edustajia.

Forsberg Mika
Päijät-Hämeen hyvinvointialue

Roiha Marisa
Päijät-Hämeen hyvinvointialue - toimialajohtaja Mika Forsberg